

De barmsijzeninvasie die Nederland in de herfst beleefde, liet gelukkig wel zijn sporen na in de wintervogeltelling. De grootste groep betrof 91 exemplaren op een telpunt bij Winterswijk. Ook Koperwieken waren in relatief hoge aantallen aanwezig gedurende de winter.

Stadsvogelindicator

Er is een groeiende interesse in de vogelbevolking van steden en dorpen. In het PTT-project zijn op vele routes ook enkele stadse telpunten opgenomen. Hieruit kunnen trends voor wintervogels in stedelijke milieus berekend worden. Momenteel worden deze gegevens voor Vogelbescherming geanalyseerd en in combinatie met de gegevens van het stadsvogelmeetnet MUS zal hieruit een stadsvogelindicator geconstrueerd worden. De gegevens worden beschikbaar gemaakt voor geïnteresseerde gebruikers zoals gemeenten, die hiermee een vinger aan de pols kunnen houden van hun lokale vogelpopulaties en indien nodig gerichte beschermingsmaatregelen kunnen treffen.

Het is bekend dat diverse typische stadsvogels, zoals de Huismus, in grote steden harder achteruit zijn gegaan dan op het platteland, maar het tegenovergestelde komt ook voor. Een mooi voorbeeld hiervan is de Ekster, een soort die in het landelijk gebied flink in aantal achteruit is gegaan, maar zich in de stad goed kan handhaven (figuur 1).

Zelf meedoen is eenvoudig

Zelf een leuke wintervogelroute beginnen is eenvoudig. De telling vindt plaats op één dag in de tweede helft van december, en je mag zelf de telpunten bepalen. Alle informatie, waaronder een beknopte handleiding, is te vinden op de website van SOVON, of te verkrijgen via de projectcoördinator (bram.aarts@sovon.nl). Het PTT-project kan altijd nieuwe deelnemers gebruiken. Er zijn vogelwerkgroepen die hun werkgebied door middel van wintervogelexcursies door groepen vogelaars laten tellen. Een andere interessante ontwikkeling is dat sommige stadsvogeltellers hun MUS-route in de winter tellen als PTT-route, of moeten we zeggen: winter-MUS?

Bram Aarts

Weidevogels: een blijvend zorgenkindje?

De meeste weidevogels gaan nog steeds in een rap tempo achteruit. Dat is vooral onder de steltlopers het geval. Lichtpuntjes zijn de stabilisering bij de Veldleeuwerik en het herstel van de Zomertaling.

Agrarisch Natuurbeheer

Weidevogels mogen zich nog steeds verheugen in een grote belangstelling. Voor veel mensen is het agrarisch gebied niet 'af' zonder de aanwezigheid van karakteristieke weidevogels als Grutto, Kievit of Veldleeuwerik. Daarbij beperkt de belangstelling zich niet langer tot de soorten die specifiek gebonden zijn aan graslanden. Ook voor akkervogels en vogels van het kleinschalige landschap bestaat steeds meer interesse. Dat uit zich in de groeiende groep vrijwilligers die op een of andere manier actief betrokken zijn bij de bescherming van vogels in deze biotopen. Maar ook vanuit het beleid wordt erkend dat voor de vogels in deze biotopen meer moet worden gedaan. Dat vinden we onder andere terug in de nieuwe pakketten Agrarisch Natuurbeheer die boeren vanaf 2010 kunnen afsluiten. Die pakketten beperken zich niet langer tot maatregelen op graslanden, maar gelden nu ook voor akkerbouwgebieden. De nadruk ligt daarbij op de ontwikkeling van zogenaamde faunaranden. Deze randen met een minimale breedte van 6 m en bij voorkeur 12 m, kennen een extensief landgebruik en bestaan meestal uit twee of meer verschillend beheerde gewassen. Vanaf 2010 loopt de regeling Agrarisch Natuurbeheer niet langer via de Rijksoverheid, maar via de provincies. Die zijn dan ook druk in de weer met het maken van verspreidingskaarten van boerenlandvogels in hun provincie. Steeds meer provincies zitten op de lijn om zogenaamde kerngebieden aan te wijzen. Alleen daarbinnen kan dan een regeling worden afgesloten.

Recente aantalsontwikkelingen in het agrarisch gebied

Dat er nu gekozen gaat worden om het beschikbare geld gericht en daarmee hopelijk effectiever in te zetten, wordt mede gevoeld door de constatering dat van alle broedvogels de groep die in het boerenland broedt de sterkste afname vertoont. Een fenomeen dat zich niet beperkt tot Nederland. In heel Europa, en dan vooral in de westerse landen die gekenmerkt worden door een intensieve agrarische bedrijfsvoering, gaat het slecht met deze groep vogels.

In Nederland beschikken we momenteel over betrouwbare trends sinds 1990. Als we kijken naar de gemiddelde jaarlijkse aantalsverandering van een 19-tal soorten in agrarisch gebied sinds 1990, dan bestaat de top vijf in afname

uit Patrijs, Scholekster, Veldleeuwerik, Grutto en Slobeend (fig. 1). De top vijf die het sterkst is toegenomen, bestaat uit Krakeend, Kwartel, Knobbelzwaan, Bergeend en Kuifeend. De gemiddelde jaarlijkse aantalsverandering is ook berekend over de laatste vijf jaar, omdat daarmee een indruk wordt verkregen of een soort het recentelijk beter of slechter is gaan doen dan over de totale periode gerekend. Dan valt op dat de top in achteruitgang nu alleen nog maar bestaat uit steltlopers, met vrij algemene soorten als Scholekster, Grutto en Kievit voorop.

Positief is de minder sterke afname bij Patrijs en vooral Veldleeuwerik. Het lijkt erop dat de aantallen van de Veldleeuwerik zich beginnen te stabiliseren. Dat is natuurlijk hoopgevend, want dat betekent dat de kans dat de Veldleeuwerik uit Nederland gaat verdwijnen kleiner is geworden, maar tegelijk moeten we ons realiseren dat voor herstel van de populatie nog heel wat nodig is. Sinds 1970 is de Veldleeuwerik met ongeveer 95% in aantal afgenomen. De broedpopulatie bestaat nu naar schatting uit 38.000 paar, minder dan de geschatte populatiegrootte van de Grutto. Dat lijkt echter te veranderen, gezien het rappe tempo waarin de Grutto nu afneemt; jaarlijks met ongeveer 5%. Een vergelijkbare afname wordt vastgesteld bij Scholekster, Kievit, Wulp en Watersnip.

Daarnaast is de recente opmars opmerkelijk van soorten als Wintertaling, Krakeend, Kwartel en Zomertaling. Vooral de positieve aantalsverandering van de laatste is hoopgevend; het betreft de enige soort waarbij de negatieve aantalsverandering sinds 1990 nu omgezet lijkt te zijn in een positieve. Dit alles leidt er echter niet toe dat de vogelgemeenschap als geheel vooruitgaat. Van de 19 soorten die in het meetnet worden gevolgd, gaan er over de totale periode gerekend acht soorten in aantal vooruit, maar over de laatste vijf jaar gerekend zijn dit er nog maar zes.

Positieve ontwikkelingen

Het zal duidelijk zijn dat het gevoerde beleid in de afgelopen jaren nog niet tot de gewenste ommekeer in populatieontwikkeling heeft geleid. Wat dat betreft heeft de introductie van Programma Beheer aan het begin van deze eeuw nog onvoldoende opgeleverd. Veel van de maatregelen in dat Programma zijn vooral gericht op de behoeftes van de Grutto. De Grutto heeft daar niet echt van

Grutto op hek in de Alblasserwaard.
Foto: Hans Gebuis

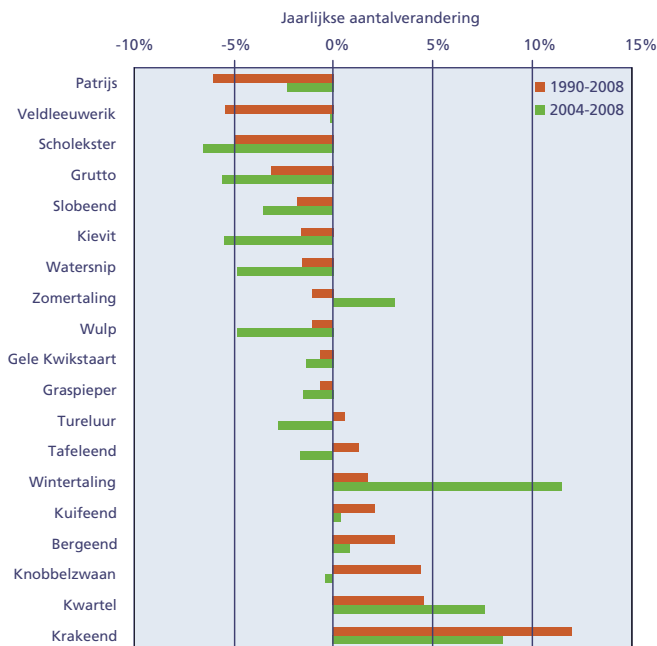
Ledenraad en bestuurswisseling

Afgelopen juni kon het bestuur vijf nieuwe leden voor de Ledenraad verwelkomen: Harry Horn (district Wadden), Jouke Prop (district Groningen), Sjoerd Boonstra (district Drenthe), Wim Ruitenbeek (district Noord-Holland-Noord) en Toine Morel (district Utrecht). Welkom heren!

Aan het eind van dit jaar treden, na een periode van 4 of 8 (!) jaar, voor een aantal districten ledenraadsleden af: zo kunnen we nog in diverse districten nieuwe ledenraadsleden gebruiken. Met name in de districten Noord-Holland-Zuid, Limburg-Noord en Limburg-Zuid zoeken we nog naar kandidaten die graag mee willen praten en beslissen over de koers en het reilen en zeilen van de vereniging SOVON. Het vergt een beperkte inzet in tijd, maar wel een actieve betrokkenheid bij de vereniging. SOVON heeft een Ledenraad omdat we het belangrijk vinden dat de waarnemers een belangrijke stem en invloed hebben binnen SOVON. Kortom, leg uw verrekijker en telformulier tweemaal per jaar aan de kant en laat uw stem horen!

Op www.sovon.nl vindt u meer informatie over vacatures en taken van ledenraad en bestuur. Of informeer vrijblijvend bij Adrie Hottinga, bestuurslid (bestuur@sovon.nl) of Carolyn Vermanen, hoofd afd. Communicatie (carolyn.vermanen@sovon.nl). Ook is het natuurlijk mogelijk om bij de zittende ledenraadsleden te informeren.

Het bestuur van SOVON opereert op de achtergrond, maar heeft desalniettemin een belangrijke controlerende en sturende taak bij de financiën en het beleid van SOVON. Afgelopen zomer heeft Hans van Dord de voorzittershamer overgedragen aan Louis Dolmans. Hans heeft de voorzittersrol afgelopen acht jaar met verve vervuld, maar gaf (statutair verplicht) het stokje dus over. Binnenkort neemt hij afscheid van personeel, bestuur en ledenraad en zal hij op gepaste wijze worden bedankt voor zijn belangeloze inzet en bijdrage!

Figuur 1. Gemiddelde jaarlijkse aantalsverandering (%) van weidevogels in agrarisch gebied sinds 1990 en in de afgelopen vijf jaar. Soorten zijn gerangschikt op de aantalontwikkeling in de hele periode.

geprofiteerd, hoewel het natuurlijk altijd mogelijk is dat hij er zonder die maatregelen nu nog slechter voor stond. Dit lijkt bevestigd te worden door het feit dat de afname bij de andere steltlopersoorten zo mogelijk nog sterker is.

Het geeft tegelijk aan wat het probleem is met de huidige maatregelen; ze houden onvoldoende rekening met de wensen van de overige boerenlandvogels. Dat is natuurlijk ook lastig gezien de grote diversiteit tussen de vogels die tot de weidevogels worden gerekend. Een probleem waar alle soorten echter mee te maken hebben is het veel kortere broedseizoen. Door steeds intensievere landgebruik is de periode waarbinnen de vogels zich moeten vestigen, eieren uitbroeden en jongen grootbrengen te kort geworden. Sommige soorten (bijv. Veldleeuwerik) moeten meer dan één legsel kunnen grootbrengen per seizoen, maar ook soorten die voldoende hebben aan een succesvol legsel komen steeds meer in de problemen. In het verleden was het nog mogelijk om een tweede legsel te starten nadat het eerste was mislukt, maar die tijd is er nu niet meer. Daardoor is het

broeden nu een alles-of-niets-strategie geworden. Maatregelen zouden zich dan ook veel meer dan nu het geval is moeten richten op het verlengen van het broedseizoen. Dit kan door een lagere mestgift of een verhoging van het waterpeil. Maatregelen die moeilijk te combineren zijn met de moderne bedrijfsvoering van een boer. Daar ligt ook een uitdaging voor de agrarische sector, als we tenminste de boerenlandvogels in het grootste deel van Nederland willen behouden. Positief in dit kader is dat dit besef nu steeds verder doordringt en er ook steeds meer onderzoek wordt uitgevoerd op verzoek van de Kenniskring Weidevogellandschap van het Ministerie van LNV, om voor die nieuw te ontwikkelen maatregelen bouwstenen aan te leveren.